

References:

1. Bondarko, A. V. (1983). Printsipyi funktsionalnoy grammatiki i voprosy aspektologii. [Principles of functional grammar and questions of aspectology] Leningrad : Nauka. 208 p.
2. Byibina, Z. I. (1978). Kategoriya diminutivnosti v sovremennom nemetskom yazyike [A category of diminutiveness in modern German] : avtoref. dis. ... kand.filol.nauk : 10.02.04. Minsk. 20 p.
3. Vorkachev, S. G. (2003). Etalonnost v sopostavitel'noy semantike. [Reference in comparative semantics]. *Yazyik, soznanie, kommunikatsiya*. Issue 25. Moscow, pp. 6–15.
4. Gak, V. G. (1989). O kontrastivnoy lingvistike. [About contrastive linguistics]. *Novoe v zarubezhnoy lingvistike*. Issue XXV. Kontrastivnaya lingvistika. Moscow, pp. 5–17.
5. Dolozova, O. N. (2007). Formalnye i funktsionalno-semanticheskie osobennosti kategorii diminutivnosti (na materiale itelmenskogo yazyika). [Formal and functional-semantic features of the category of diminutiveness (based on the Itelmen language)]. avtoref. dis. ... kand. filol. nauk : 10.02.19. St. Peterburg. 18 p.
6. Ivanitska, N. B. (2009). Tertium comparationis u mizhmovnomu zistavlenni dieslivnih sistem. [Tertium comparationis in interlingual comparison of verb systems]. *Movoznavstvo*. Kyiv, 2009, pp. 46–59.
7. Kochergan, M. P. (2006). Osnovi zistavnogo movoznavstva. [Fundamentals of comparative linguistics] : a textbook : pidruchnik. Kyiv : «Akademiya». 424 p.
8. Kochergan, M. P. (2007). Teoriya funktsionalno-semantichnogo polya i yiyi zastosuvannya v zystavnomu movoznavstvy. [Theory of functional-semantic field and its application in comparative linguistics]. *Movoznavstvo*. Kyiv. Issue 4–5, pp. 13–19.
9. Nemzer, U. (1989). Problemy i perspektivy kontrastivnoy lingvistiki. [Problems and prospects of contrastive linguistics]. *Novoe v zarubezhnoy lingvistike*. Moscow. Issue 25, pp. 128–143.
10. Polivanov, E. D. (1933). Rosiyska gramatika u zistavlenni z uzbetskoyu movoyu. [Russian grammar in comparison with the Uzbek language]. Tashkent. 182 p.
11. Sitenko, O. O. (2008). Funktsionalno-semantichne pole zdribnilosti v slovyanskih ta germanskih movah. [Functional-semantic field of fragmentation in Slavic and Germanic languages] avtoref. dis. ... kand.filol.nauk : 10.02.15. Donetsk.
12. Sternin, Y. A. (2006). Kontrastivnaya lingvistika. [Contrastive linguistics]. Moscow : Vostok-Zapad.
13. Uspenskiy, B. A. (1970). Poetika kompozitsii (Struktura hudozhestvennogo teksta i tipologiya kompozitsionnoy formy). [Poetics of composition (The structure of literary text and typology of compositional form)]. Moscow : Iskusstvo. 224 p.
14. Sharafutdinova, N. S. (2012). Teoriya i istoriya lingvisticheskoy nauki. [Theory and history of linguistic science] : textbook. Ulyanovsk : 153 p.
15. Scherba, L. V. (1963). Fonetika frantsuzskoyi movi. [Phonetics of the French language]. Moscow.

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.6.2.11>

ANTROPOLOGICZNE PODSTAWY WPŁYWÓW O CHARAKTERZE NARODOWYM NA PRAWO POZYTYWNE W FILOZOFII PRAWA PAMFIŁA JURKIEWICZA

Oleksandra Sokolova

aspirantka Katedry Filozofii i Komunikacji Międzynarodowej,

Narodowego Uniwersytetu Zasobów Biologicznych

i Zarządzania Przyrodą Ukrainy (Kijów, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0002-1820-9246

e-mail: sokolova9403@ukr.net

Adnotacja. Nowy okres historii Europy Zachodniej charakteryzuje się pogłębieniem problematyki filozoficzno-antropologicznej i towarzyszy mu, w szczególności, zgodnie z opracowywanymi koncepcjami filozoficzno-prawnymi, kiedy istota człowieka, potrzeby, zainteresowania, cele jego afirmacji życiowej determinują treść i ukierunkowanie poszukiwań prawnych i tworzenia nowych pomysłów. Antropologia refleksji filozoficzno-prawnej P.D. Jurkiewicza w ujęciu wzajemnego oddziaływania charakteru narodowego i prawa pozytywnego otwiera nowe podejścia do dogłębnej reinterpretacji świadomości prawnej, prawa prawnego, pojęcia sprawiedliwości itp., przyczyniając się do „wypełnienia” tego ostatniego nieoświetlonymi do tego znaczeniami właściwego człowieka. W związku z tym rozumie się antropologię prawną jako filozoficzne i prawne uzasadnienie z pewnością nie oznacza znaczenia czynników narodowo-kulturowych prawnych wymiarów afirmacji życia człowieka cywilizowanego, bez których ciągłego doskonalenia i rozwoju, z uwzględnieniem cech charakteru narodowego osłabia człowiek w jego twórczych warunkach i perspektywach bytu społeczno-kulturowego. Co z kolei eksploruje antropologię prawną jako stale rozszerzany i pogłębiony polilog, którego wolnymi „uczestnikami” z pewnością powinny być formy świadomości prawnej i wiedzy antropologicznej, domniemanie tego ostatniego, w pewnym sensie, dokonując „żądań” w pierwszym, wyznacza niezbędne granice człowieczeństwa afirmacji życia człowieka narodowego, jego istnienia w społeczeństwie w niezbędnych stosunkach prawnych i przejawach kwalifikowalności jako jednostki, podmiotu form twórczości kulturowej. **Nowością omawianego**

w artykule problemu jest to, co wyjaśniono: w refleksji filozoficzno-prawnej P.D. Jurkiewicza z cywilizacyjnym postępowaniem wyostrzono potrzeby wartościowego przemyslenia substancyjności charakteru narodowego w systemie filozoficzno-prawnej dyskursu; antropologiczne pomiary oddziaływań ducha narodowego na kształtowanie pozytywnego prawa demonstrują konieczność stałego uwzględniania tożsamości istoty ludzkiej jako określenie orientacyjnego poczucia sprawiedliwości i formy legalności; urzeczywistnia nasycenie pozytywnego prawa wartościami ducha narodowego jako cywilizacyjnie syntetyzujący czynnik egzystencjalnej „przestrzeni” realizacji antropologicznych potrzeb osobowości afirmacji życia człowieka, jako realnych możliwości słyszenia języka „geniuszu ludowego”, gdy pozytywne prawo ma kluczowe znaczenie dla ludzi, aby zademonstrować świadomość prawną i światopogląd prawny ukształtowany przez filozofię prawa. Podstawa metodologiczną badania są ogólne zasady pluralizmu światopoglądowego i obiektywizmu, a konkretnie podejście historyczne, systemowe i metoda porównawczo-analityczna. Metody badawcze są definiowane przez deskryptywną analizę wpływu charakteru narodowego na praworządność w połączeniu z podejściem stosunkowo historycznym i dyskursem krytycznym.

Słowa kluczowe: refleksja filozoficzno-prawna, światopogląd prawny, antropologia prawna, osobowość narodowa, duch narodowy, normy prawne, działalność prawnicza.

ANTHROPOLOGICAL PRINCIPLES OF INFLUENCE OF NATIONAL CHARACTER ON POSITIVE LAW IN THE PHILOSOPHY OF LAW BY PAMFIL YURKEVYCH

Oleksandra Sokolova

*Postgraduate Student at the Department of Philosophy and International Communication
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0002-1820-9246

e-mail: sokolova9403@ukr.net

Abstract. The new period of Western European history is marked by deepening of philosophical and anthropological problems and is accompanied, in particular, by the developed philosophical and legal concepts, when the essence of man, needs, interests, goals of its life determine the content and orientation of legal studies and the formation of new ideas. The anthropology of philosophical and legal reflection of P. Yurkevych in the perspective of interaction of national character and positive law opens up new approaches to in-depth rethinking of law consciousness, legal law, the concept of justice, etc., contributing to the «filling» of the latter with human values not covered before. Thus, the understanding of legal anthropology as a philosophical and legal justification for the true significance of the national and cultural factors of the legal dimensions of human life of civilized, without constant improvement and development of which, taking into account the peculiarities of the national character, is de-energized by a person in its creative and self-creation conditions and prospects of socio-cultural existence. What, in turn, explicates legal anthropology as a constantly expanding and deepening polylogist, free “participants” of which should be full forms of consciousness and anthropological knowledge, the presumption of the latter, in a certain sense, carrying out “requests” to the first, outlines the necessary limits of humanity of the life of a national person, its existence in society in the necessary legal relations and manifestations of justice as a person, subject of cultural creativity. The novelty of the problem highlighted in the article is what is clarified: in the philosophical and legal reflection of P. Yurkevych with civilizational progress, the need for a meaningful rethinking of national substance in the system of philosophical and legal discourse is exacerbated; anthropological dimensions of the influence of the national spirit on the formation of a positive right manipulate the completeness of constant consideration of the personality of the essence of a person as a decisively oriented law-awareness and form of legality; the induction of a positive right with the values of the national spirit as a civilizationally synthesizing factor of the existential “space” for the realization of the anthropological needs of human life is updated, as a real opportunity to hear the language of “people’s genius”, when a positive right is vital for the people to demonstrate the right-mindedness and legal worldview formed by philosophy of law. The methodological basis of the study is the general principles of worldview pluralism and objectivity, concrete-historical, systematic approach and comparative-analytical method. Research methods are determined by descriptive analysis of national influences on lawmaking in combination with comparative-historical approach and critical discourse.

Key words: philosophical and legal reflection, legal worldview, legal anthropology, national personality, national spirit, law-defined norms, law-made activity.

АНТРОПОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВПЛИВІВ НАЦІОНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ НА ПОЗИТИВНЕ ПРАВО У ФІЛОСОФІЇ ПРАВА ПАМФИЛА ЮРКЕВИЧА

Олександра Соколова

аспірантка кафедри філософії та міжнародної комунікації

Національного університету біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-1820-9246

e-mail: sokolova9403@ukr.net

Анотація. Новочасний період західноєвропейської історії позначений поглибленням філософсько-антропологічної проблематики та супроводжується, зокрема, відповідно розроблюваними філософсько-правовими концепціями, коли сутність людини, потреби, інтереси, цілі її життєздійснення визначають зміст і спрямованість

правознавчих пошуків і формування нових ідей. Антропологія філософсько-правової рефлексії П.Д. Юркевича в ракурсі взаємодії національного характеру й позитивного права відкриває нові підходи поглибленого переосмислення правосвідомості, правового закону, поняття справедливості тощо, сприяючи «наповненню» останніх не висвітленими до цього значеннями власне людського. Артикулюється, відтак, розуміння правової антропології як філософсько-правового обґрунтування доконечно буттійнісної значущості національно-культурних чинників правових вимірів життєздійснення людини цивілізованої, без постійного вдосконалення й розвитку яких з урахуванням особливостей національного характеру знесилоється людина в її творчо-самотворчих умовах і перспективах соціокультурного буття, що, у свою чергу, експлікує правову антропологію як постійно розширюваний і поглиблюваний полілог, вільними «учасниками» якого доконечно мають бути форми правосвідомості й антропологічні знання, презумпція останніх, у певному сенсі здійснюючи «запити» до перших, окреслює необхідні межі людськості життєздійснення національної людини, її буття в суспільстві в необхідних правових відносинах і проявах правочинності як особистості, суб'єкта форм культурної творчості. Новизна висвітленої в статті проблеми в тому, що з'ясовано таке: у філософсько-правовій рефлексії П. Юркевича із цивілізаційним поступом загострюються потреби змістового переосмислення субстанційності національного характеру в системі філософсько-правового дискурсу; антропологічні виміри впливів національного духу на формування позитивного права зманіфестуюють доконечність постійного врахування особистісності суті людини як визначально зорієнтовуючої правосвідомість і форми законності; актуалізується наснаженість позитивного права цінностями національного духу як цивілізаційно синтезуючим чинником екзистенційного «простору» реалізації антропологічних потреб особистісності життєздійснення людини, як реальних можливостей чути мову «народного генія», коли життєво важливе для народу позитивне право покликане демонструвати сформовані філософією права правосвідомість і юридичний світогляд. Методологічна основа дослідження – загальні принципи світоглядного плюралізму та об'єктивності, конкретно-історичний, системний підхід і порівняльно-аналітичний метод. Методи дослідження визначаються дескриптивним аналізом впливів національного характеру на законотворчість у поєднанні з порівняльно-історичним підходом і критичним дискурсом.

Ключові слова: філософсько-правова рефлексія, юридичний світогляд, правова антропологія, національна особистість, національний дух, правовизначені норми, правотворча діяльність.

Вступ. Історико-філософські дослідження, пошуки в царині метафізики, онтології й теорії пізнання, історії та філософії права, психолого-педагогічні праці П. Юркевича є предметом наукових зацікавлень вітчизняних і зарубіжних учених. Зокрема, гуманістична суть розвинених українським мислителем філософсько-правових ідей ґрунтується на обстоюваних ним положеннях закоріненості останніх у національному характері, що забезпечує успішне поширення й функціонування правових норм у суспільстві. Філософсько-правові пошуки П. Юркевича – демонстрація високого теоретичного рівня філософського, історико-філософського та історико-правового мислення, дійових зразків культури відношення до філософії та філософії права, позначеного націє- й особистісно-стверджувальними спрямуваннями. Великою мірою П. Юркевич «був справжнім філософом» (М. Бердяєв) завдяки, зокрема, й тому, що присутність права і правосвідомості, дійовість законодавства він розумів як передумову збереження й зміцнення правосвідомості та законотворчої діяльності в соціальному просторі утвердження людської гідності й у ракурсі відносин людини з державою як унормовуючого та організовуючого соціальні процеси органу. Зманіфестований його творчістю філософський оптимізм демонструє важливість і поступального розвитку філософії як філософування і зростання рівня культури філософського життя суспільства, представленою єдністю форм буття філософського знання й мислення, істотну роль у яких покликана виконувати філософія права як корелюючу у правосвідомості роль «справжньої природи людини» (П. Юркевич).

Актуальність порушеної теми в тому, що сучасне переосмислення висвітлення філософсько-правових ідей П. Юркевича набувають більш чітких змістових зв'язків у системі правосвідомості й інших форм суспільної свідомості, філософського, морально-філософського мислення, самосвідомості національної культури та формування визначеної на засадах права й законності людинстверджувальної атмосфери в умовах сучасного соціуму: принципово важлива риса людини гідної – жити розумно за правовизначеними нормами, уважав П. Юркевич. Обстоювані ним положення стосовно ролі народного духу у формуванні позитивного права актуальні нині, тому що, переосмислені у світлі сучасних соціально-правових процесів, вони зорієнтовують на ретельне, послідовне врахування впливу «народного генія», вагомості його «енергійності» зманіфестування гуманістичного потенціалу соціальної дійсності.

Основна частина. Уже учень і послідовник П. Юркевича В. Соловйов у світоглядно-філософських пошуках пильну увагу приділяв також висвітленню філософсько-правових проблем, був «блискучим і видатним представником філософії права», обстоюючи принципи, за якими «суспільна організація та правові інституції, безумовно, важливі для морального прогресу» (Новгородцев, 1991: 519). Розуміння об'єктивної ролі в суспільному поступі ідейно-правового розвитку спільноти й індивіда, зміцнення правочинно визначеної позиції особистості в період новітньої історії сприймалося як свідчення цивілізованості, навпаки, деструктивними вважалася втрата «високого морального авторитету юриспруденції», довіри «до моральної сили права» та переважання розуміння «права як продукту сили й розрахунку, що створюється боротьбою сліпих, позбавлених моральності, сил» (Новгородцев, 1991: 526). За умови лише «остаточного ідеалу» запанування в суспільстві «досконалої солідарності», заснованих на високій духовності міжлюдських взаємин, переконалий В. Соловйов, «немає місця для державності й політики», але ж сучасна дійсність, вочевидь, потребує ретельно й послідовно вирішувати складні та різнопланові завдання стосовно, скажімо, «найкращого політичного устрою», «права і держави», що нездійснено поза вихованням довіри до права в суспільстві. Філософсько-правові рефлексії В. Соловйова якраз і демонстрували довіру до ідеї права. У працях П. Юркевича

обстоювання філософсько-правових концептів, ідеї права та зніційованості культурним розвитком та особливостями національного духу позитивного права якраз і постулюється їх «солідаризуюча моральність». Суспільство об'єднує життя й діяльність різних за обдаруваннями та можливостями індивідів, закономірно потребуючи й сприяючи відповідності їхньої активності визначеним правовим нормам. Лише постійне вдосконалення правотворчої діяльності на засадах розвиненої правосвідомості як умови безпеки суспільства сприяє вільному життєздійсненню та морально-інтелектуальному вдосконаленню його членів, кожної особистості. А розуміння необхідності як визначальних, по суті, засад права й законності – свідчення інтелектуально-моральної розвиненості, освіченості й загальної культури, проявів «природності людини». «Що вище стоїть людина за освітою, то легше прищеплюються їй самі собою вимоги ідеї права, то глибше усвідомлює вона необхідність без примушення влади поважати правду. Це і є справжня природна людина» (Юркевич, 1999а: 170). Безпека людини в суспільстві – це забезпечення суспільства «виведенням» зазначених тенденцій на новий рівень, актуалізуючи й відповідні завдання правовизначеного, цивілізованого суспільного буття. Право й заснована на розвиненій правосвідомості законотворчість – «модуси» соціокультурних процесів, коли, отже, максимально сприятливою цариною їх змістової взаємодії покликає бути юридична антропологія. С. Мур зазначає: «Нема такого суспільства, яке б не мало права; ergo нема жодного суспільства, яке б випадало з поля зору «правового антрополога» (Мойер, 2005: 313). А. Троцька привертає увагу до «романтичних ідей П. Юркевича в контексті його філософсько-правової концепції», зокрема, наголошуючи на виділених у його працях розмежуваннях «теоретико-світоглядних основ» і «предметних форм права в стародавніх греків і римлян», на вимозі аналізувати римське право залежно від «римського духу» (Троцька, 2013: 107), однак змістовно не простежуючи за цими залежностями в дослідженнях П. Юркевича. С. Максимов, аналізуючи питання становлення правової антропології, виокремлює положення ідеї права П. Юркевича на засадах передусім «сутності людини та її здатності діяти» з урахуванням «певних правил і звичаїв», підкорення яким є справою доброю» (Максимов, 2002: 65).

Але ж водночас особливо вагома у світлі порушеної теми підпорядкованість людини правилам, звичаям і традиціям має органічно поєднуватися також із її здатністю «міркувати про їхню гідність» (П. Юркевич). У більшості досліджень цієї проблеми переважає все ж декларативний підхід. Скажімо, Г. Боровська зазначає: «Цінність спадщини П. Юркевича в тому, що вона являє собою цивілізаційну світоглядну систему, яка включає філософський, філософсько-правовий, освітньо-виховний елементи... Розуміння цивілізаційного поступу як способу національного самоусвідомлення «законів права» дало можливість по-новому вирішувати провідні для ХІХ ст. світоглядно-методологічні проблеми» (Боровська, 2012: 121). Однак якраз і потребують при цьому подальшого змістового поглиблення й конкретизації репрезентованого філософією права П.Д. Юркевича широкого діапазону буття права народу в атмосфері національно-культурного розвитку в умовах постіндустріального суспільства. «Проблема самоідентифікації в плані племінної належності, самовизначення завдяки цінностям національної культури не слабне, а, навпаки, набирає сили всупереч усім раціоналістським очікуванням» (Колаковський, 2005: 73–74).

Метою статті є теоретичний аналіз репрезентованої філософією права П. Юркевича ініціуючої ролі національного характеру у формуванні позитивного права.

Мета дослідження зумовила істотність вирішення наступних завдань:

- дати змістовну характеристику філософсько-правової буттійності особливостей національного характеру;
- окреслити роль національно-духовних трансформацій ідеї права як утвердження законотворчих можливостей національно-культурного буття особистості.

Результати. Використання виразів типу «право народу», «національне самоусвідомлення законів права» тощо у філософсько-правовій рефлексії П. Юркевича позначено чіткими зв'язками з національним духом, адже буття людини в національно-духовній атмосфері позначається переживаннями суб'єктивних ставлень і виробленням усталених позицій щодо явищ і подій суспільного життя та вчинків як інших людей, так і власних, пробудження, формування й зміцнення потреби бути вільною, переживання вагомості свободи життєвизначення, що також синтезується рівнем «внутрішньої освіченості» й індивідуально-особистісно «унормованими» міжлюдськими взаєминими та відношеннями людини до суспільства навиками й звичками. У відповідному ракурсі обґрунтовується мислителем і методологія дослідження філософії права. Так, зосереджуючись на філософії в історії філософії права, П. Юркевич наголошує на доконечності наукового підходу до явищ і процесів юридичної реальності, на логічній послідовності, виправданості об'єктивними особливостями досліджуваного предмета актуалізації наукового мислення як «пошуку внутрішньої єдності», на що «здатний лише людський розум» (Юркевич, 1999а: 233). Піднесеність до рівня наукової рефлексії як об'єктивно науково-методологічно виправданого підходу – необхідний крок змістовного пошуку, подолання обмеженості емпіричної свідомості з її ненауковою, «зовнішньою єдністю». Спрямована на освоєння юридичної реальності філософія права, синтезуючи важливіші елементи буття права, має ретельно враховувати його конститутивні чинники за цих історичних, національно-культурних умов як необхідні засади формування внутрішньої, наукової єдності систематизованого знання особливостей позитивного права. І тому коли мовиться про «народний дух», то «немає значення, відзначається він енергійною самодіяльністю чи пасивною схильністю до послуху, визнає він певні принципи своєю совістю чи ні; уважає певні закони й звичаї священними чи навіть байдуже до них ставиться, усі ці риси народного генія диктують народові кодекс позитивного права й надають законодавству особливого національного характеру» (Юркевич, 1999а: 233).

Його присутність у позитивному праві увиразнює суть правової самосвідомості нації, визначаючи *атмосферу* формування відповідної правової системи, набуваючи «вищості» й «авторитетності» в законодавчому процесі. Народний дух – вища інстанція, бо уповноважений народом або «ветувати» ті чи інші закони, або ж, навпаки, визнавати як йому відповідні, прийнятні та життєві. Дійовість же його позитивно-правотворчої спрямованості набуває предметності духовно-об'єднаної ролі на засадах філософсько-правової рефлексії як об'єктивної необхідності, попри притаманні йому обмеженості, але що може й має змістовно експлікуватися. «Життєвість», «доконечність», національно зманіфестована прийнятність позитивного права наснажується та зміцнюється «надаванням законодавству особливого національного характеру» як внутрішнього зніціювання конституювання раціонально синтезованої за конкретних історичних умов системи права. Чистоту почутого, «продиктованого» відповідними «рисами народного генія» народів кодексу позитивного права зманіфестуюють притаманні йому відмінності національного характеру. А на більш високому рівні розвитку суспільної свідомості, зокрема правової – філософсько-правовою рефлексією, коли репрезентовані риси культури національної корелюють із загальнолюдськими здобутками в цій галузі. Відсутність цього на рівні правової рефлексії, зазначає П. Юркевич, свідчила про непослідовність історичної школи права. «У нерозумінні цього відношення між національним і загальнолюдським головним чином полягає слабка сторона історичної школи юристів (Гуго, Савиньї), які казали, що джерелом права є народна свідомість» (Юркевич, 1999а: 233), бо в період нової та новітньої історії роль народної свідомості увиразнюється як засадничий елемент розвитку форм національно-культурної творчості й постулювання впливу потреб соціокультурного поступу на формування нових правових ідей. Як важливий складник змісту правових знань він виокремлює чинник історії народу, «потужний вплив» якого не втрачає своєї вагомості. Але історія народу має враховуватися, позаяк передусім історичний досвід фіксує й санкціонує в статусі правочинних життєві відносини, «зарекомендувавши їх із позитивного боку», а не на засадах «відповідности до його внутрішньої вартости». При цьому «інше, цілком розумне життєве відношення відкидається тільки тому, що попередня історія показала його непридатність і шкідливість для народного життя». Принципова загальнозначущість, «для людини, народу й людства» у позитивному ракурсі зафіксованого історичного досвіду для позитивного права й *усупереч його деструктивності щодо народного життя*, наголошує він, «відбувається через обмеженість людського розуму, саме внаслідок того, що поодинокий, випадковий факт ми підносимо до загального принципу» (Юркевич, 1999а: 233–234). Дійовість же принципів, загальнозначущість правових законів позитивного права зміцнюється якраз завдяки філософсько-правовому синтезу *усталених* «розумних життєвих відносин» у розмаїтті явищ і процесів народного життя й соціального поступу.

П. Юркевич при цьому зазначає, що на протигагу змінюваним нормам є «ідеї незмінні й мають безумовну вартість», у світлі яких можуть і повинні об'єктивно оцінюватися вчинки. А коли мова йде про визначення «зразків незмінних», то в підсумку варто враховувати, що «справа стосується людини і її сутности», коли впродовж історичного поступу, з «розвитком розуму» «найвища сутність людини відкривається в тому, що вона не перебуває пасивно у сфері егоїстичного існування» (Юркевич, 1999а: 48). Піднесення людського та сповнення природи людини на кожному історичному етапі, філософсько-правова рефлексія зманіфестує відповідні «усвідомлення справедливого й несправедливого», і в цьому чи не передусім «полягає моральна особистість людини, яка здатна піднятися вище вигоди й чинити так, як вимагає свідомість обов'язку» (Юркевич, 1999а: 48). Філософсько-правова рефлексія долає «обмеженості людського розуму» в цьому відношенні, зокрема, унаслідок впливів випадковостей і лише за обмежених умов важливих авторитетів, але все ж таких, що тяжіють до абсолютизації випадкових позитивних життєвих відносин у межах історичного поступу, а не таких, що апелюють до обов'язку, що, власне, визначається статусом принципу в розвитку філософсько-правового пошуку. Філософія права ретельно опрацьовує простір буття правових ідей на засадах переосмислення увиразненої новими правовими потребами сутності людини, прокладенням шляху піднесення їх до внутрішньої, гармонійної єдності за цих умов пріоритетного розумного звучання «однієї ідеї». Якраз тому, цілком природно, наука філософії права покликана формулювати відповідь на питання про «реалізовану законом ... усезагальну раціональну норму» (Юркевич, 1999а: 234).

Наприклад, аналізуючи особливості «римського генія», П. Юркевич зазначає, що в наявних із цього питання дослідженнях переважає висновок стосовно всесвітньо-історичного значення римлян у реалізації ідеї права і держави, що викликано (зокрема, цього дотримувався Гегель) «самим способом виникнення римської держави ...», що склалася з різного штибу бродяг і розбійників» (Юркевич, 1999: 259). На відміну від «грецького духу», вплив «римського генія» відбився на формуванні й утвердженні позбавленого моральності права. Між «звичаєм», «моральними відносинами» та юридичним правом «римляни здійснили розподіл і винайшли зовнішній, тобто *бездушний та абстрактний принцип права*. Якщо вони й подарували нам форму, то ми можемо користуватися нею, не стаючи жертвою їхнього сухого розсудку, не вважаючи її за останнє слово мудрості й розуму» (Юркевич, 1999: 259). Істотна відмінність «римського духу» порівняно з «грецьким духом» – створення «абстрактного принципу права», що, по суті, було виведенням правознавства, правоосмислюючої, правотворчої діяльності в широкий простір незалежного щодо «справедливості й інших моральних ідей» пошуку відповідних практичним цілям і завданням в атмосфері конкретного «народного генія» засад «утворення права і держави» (Юркевич, 1999: 260). У системі складних соціальних відносин «людина-право-держава» необхідно було віднайти максимально ефективний характер зв'язків з метою реалізації завдань функціонування державної влади, урегулювавши її з урахуванням найістотніших моментів стабільного існування, «залишивши» людині її суб'єктивні прояви, пов'язані зі специфічними

умовами її походження та формування. Але ж разом із тим у філософсько-правовій рефлексії П. Юркевича зреалізовується якраз антропологічно наснажене мислення, що визначає смисл і спрямованість впливів «антропоморфом» національного характеру на формування змісту ключових правознавчих концептів, скажімо, права, закону, ідеї рівності прав, справедливості, поняття суб'єкта осудності й осудних вчинків, коли, отже, «мистецтво жити» набувало особистісно зманіфестовуваного простору життєздійснення людини, покликаної «правочинно» враховувати й інтереси інших людей у світлі власних пріоритетів.

Відмінності особливостей народного духу проявляються в порівнянні Заходу зі Сходом, коли, згідно з давньогрецькою міфологією, у першому випадку «Земля – місце, де відкриваються божественні дари в найбільшому достатку, тоді як на Сході вона є найбідніша частина світу, до якої людину віддано як до країни вигнання і страждань» (Юркевич, 1999а: 50). У субстанції національного духу зароджуються й «відкриваються» дійсно життєзначимі, взірцево повторювані «унормування» міжлюдських взаємин, стереотипи бачення й розуміння конкретних особливостей і вимог взаємин, але що, отже, цілком природно, позначається й на пов'язаному з національним духом позитивному праві, бо на Сході людина – «виганець – до найбіднішого місця у світі», приречена страждати, і це відбивається на її життєвих цілях та ідеалах як не особистісних, позбавлених піднесених, вільних прагнень розвитку індивідуальності, особистісності життєвியавів.

Узагальнюючи висловлені положення, П. Юркевич робить висновок, що й демонструє національно-духовно визначальний зміст його філософсько-правової рефлексії. Особливості східного й західного народного духу синтезуються істотними відмінностями розуміння сутності людини, у першому випадку приреченої страждати за обмежених умов життя й у другому випадку наділеної можливостями самостійного вибору шляху життєздійснення, «самозахисту засобами політичної мудрості», отже, тим самим і вільного розвитку особистості.

Висновки. Якщо правова культура суспільства та формування юридичного світогляду визначаються історичною спадковістю ідеї права та принципово важливою роллю національного характеру як синтезуючого чинника правосвідомості в системі форм суспільної свідомості, то цим постулюється й значущість національного характеру як необхідної духовної аури конститутивності правової системи в статусі об'єднавчо-консолідувальної форми національно-культурного буття. Національний дух – це «простір» розвитку моральних цінностей як визначальних зніціювань історичного поступу, інтелектуального збагачення та піднесення на засадах філософсько-правової рефлексії нації. З одного боку, це – чинники забезпечення від внутрішнього розпаду, занепаду індивідуального та суспільного буття, а з іншого – й ініціюючі начала подальшого національного піднесення, висвітлюючи й зорієнтовуючи останнє. П. Юркевич наголошує на важливості об'єктивного підходу до розуміння відношення національності, національного духу до позитивного права, до загальнолюдської значущості правових норм. З історичним поступом національно-культурний розвиток постає все більш змістовно інтенсивним, у процесі чого зароджуються та все дієвіше впливають на національність нові форми культурної творчості, наука, мистецтво, освіта, причому освіта народу сприяє докорінним змінам національної самосвідомості, «природним уявленням народу про життя» (П. Юркевич).

Список використаних джерел:

1. Боровська Г. Значущість філософсько-правової спадщини П. Юркевича для цивілізаційного поступу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Філософські науки»*. 2012. № 723. С. 120–123.
2. Колаковський Л. Мої правильні погляди на все / пер. з пол. С. Яковенка. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. 280 с.
3. Максимов С. Антропологічні передумови правової теорії: досвід класичної філософії права. *Вісник Львівського університету*. 2002. Вип. 37. С. 64–69.
4. Мойер Д. Антропологія. *Антропологія права: філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи)* : матеріали Першого всеукраїнського круглого столу, м. Львів, 16–17 вересня 2005 р. Львів, 2006. С. 309–313.
5. Новгородцев П.И. Идея права в философии Вл.С. Соловьёва. *Об общественном идеале*. Москва : Правда, 1991. С. 525–539.
6. Троцька А.І. Памфіл Юркевич як дослідник римського права. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 3. С. 106–111.
7. Юркевич П. Історія філософії права (давньої). *Юркевич П. З рукописної спадщини / упорядн., пер. укр. й комент. М. Ткачук*. Київ : Вид. дім «KM Akademia», «Пульсари», 1999. С. 32–281.
8. Юркевич П. Історія філософії права; Філософія права; Філософський щоденник. Київ : Ред. журн. «Український світ», 1999. 756 с.

References:

1. Borovska H. (2012). Znachushchist filosofsko-pravovoi spadshchyny P. Yurkevycha dlia tsyvilizatsiinoho postupu [Significance of the Philosophical and Legal Heritage of P. Yurkevych for Civilizational Progress]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»: Filosofski nauky*. No. 723. pp. 120–123 [in Ukrainian].
2. Kolakovskiy L. (2005). Moi pravylni pohlyady na vse [My Right Views on Everything] / Translated by S. Yakovenko. Kyiv : Vyd. dim «Kyievo-Mohylianska akademii», 280 p. [in Ukrainian].
3. Maksymov S. (2002). Antropolohichni peredmovy pravovoi teorii: dosvid klasychnoi filosofii prava [Anthropological Prerequisites for Legal Theory: Experience of Classical Philosophy of Law]. *Visnyk Lvivskoho universytetu*. Issue. 37. Pp. 64–69 [in Ukrainian].

4. Moier D. (2005). Antropolohiia [Anthropology] : *Antropolohiia prava: filosofskiy ta yurydychniy vymiry (stan, problemy, perspektyvy)*. Materialy Pershoho vseukrainskoho kruhloho stolu, Lviv, 16-17th September, Lviv : pp. 309–313 [in Ukrainian].
5. Novgorodtsev P.I. (1991). Ideya prava v filosofii V.I.S. Solovyeva [The Idea of Law in the Philosophy by V.I. Solovyev] : *Ob obshchestvennom ideale*. Moscow : Pravda. 1991. pp. 525–539 [in Russian].
6. Trotska A.I. (2013). Pamfil Yurkevych yak doslidnyk rymsskoho prava [Pamfil Yurkevych as a Researcher of Roman Law]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*. No. 3. pp. 106–111 [in Ukrainian].
7. Iurkevych P. (1999). Istoriiia filosofii prava (davnoi) [The History of the Philosophy of Law (Ancient)] : *Yurkevych P. Z rukopysnoi spadshchyny* / Ed. and transl. by M. Tkachuk. Kyiv: Vyd. dim «KM Akademia», «Pulsary», 1999. pp. 32–281 [in Ukrainian].
8. Yurkevych P. (1999). *Istoriiia filosofii prava; Filosofii prava; Filosofskiy shchodennyk [The History of the Philosophy of Law; The Philosophy of Law; The Philosophical Diary]*. Kyiv : Red. zhurn. «Ukrains'kyi svit», 756 p. [in Ukrainian].

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.6.2.12>

OBRAZ WŁOCH W INTERPRETACJI MYCHAJŁA KOCIUBYNSKIEGO (NA MATERIALE NOWELI „CHWAŁA ŻYCIU” I JEGO LISTÓW)

Hanna Tryfonova

*kandydat nauk w zakresie komunikacji społecznej, docent,
student Katedry Filologii Włoskiej
Mariupolskiego Uniwersytetu Państwowego (Mariupol, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0003-0426-2836
e-mail: avg285@ukr.net*

Alina Grachova

*kandydat nauk filologicznych,
starszy wykładowca Katedry Filologii Włoskiej
Mariupolskiego Uniwersytetu Państwowego (Mariupol, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0002-7235-1198*

Adnotacja. Artykuł poświęcony jest analizie oryginalnego postrzegania Włoch, odzwierciedlonej przez wybitnego ukraińskiego impresjonistycznego pisarza Mychajła Kociubynskiego w jego osobistych listach oraz w noweli „Chwała życiu”. Zastosowanie metod biograficznych i strukturalnych w połączeniu z obserwacją i opisem pozwoliło na dogłębną analizę roli Włoch w życiu prozaika i zarysowanie wizerunku tego kraju w interpretacji artysty. W badaniu sformułowano kluczowe środki obrazowe zastosowane przez pisarza w noweli w celu wyrażenia idei triumfu życia na tle tragedii. Scharakteryzowano specyficzny sposób Mychajła Kociubynskiego w przedstawieniu ludzkiej mentalności, atmosfery i aspektów historyczno-kulturowych państwa włoskiego.

Słowa kluczowe: Impresjonista, nowela, kultura włoska, wizja Włoch, środki wizualne, korespondencja.

THE IMAGE OF ITALY IN INTERPRETATION OF MYKHAILO KOTSIUBYNSKYI (ON THE MATERIAL OF SHORT STORY “PRAISE TO LIFE” AND OF HIS LETTERS)

Hanna Tryfonova

*Ph.D. (Social Communication), Associate Professor,
Head of the Italian Philology Chair
Mariupol State University (Mariupol, Donetsk region, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0003-0426-2836
e-mail: avg285@ukr.net*